

Iz zajednice, Kultura | 09/08/2024

Invazija na sjećanje: Hoće li preživjeti Hrvati i Srbi u doba globalizacije?

📝 Piše: Bojan Munjin

Živimo u vremenu globalističke prijetnje, koja logikom novca, tehnologije i geostrateških interesa želi sve narode i kulture rastaviti na sitne šarafiće u službi planetarne moći i profita

Foto: Matija Habljak, PIXSELL

Kada se nakon sloma *Praškog proljeća* jedan od njegovih značajnih protagonista, čehoslovački pisac **Milan Kundera**, našao sredinom 70-ih kao disident u Parizu, francuska intelektualna javnost željno je čekala susret s velikim književnikom. Pariški kulturnjaci htjeli su na neki način svoju „porciju krvi”; željeli su slušati o torturama

koji su izlazili u nekoliko desetaka hiljada primjeraka, rekao je Kundera. O avtoru je zavladao muk. Publika je očekivala užase, bodljikavu žicu i mučilišta, a pisac, koji je upravo stigao iz zemlje koju su pregazili sovjetski tenkovi, pričao je o neakvim literarnim časopisima koji su zabranjeni... Koga to uopće zanima?! Kundera je pred zapanjenom publikom ostao miran i neumoljiv: „Sudbina malih naroda zavisi od njihovih kulturnih vrijednosti. Preživljavaju oni narodi koji se kulturom mogu oduprijeti ‘vandalima’ izvana i ideologijama iznutra“, rekao je slavni pisac.

„Sudbina malih naroda zavisi od njihovih kulturnih vrijednosti.

Preživljavaju oni narodi koji se kulturom mogu oduprijeti ‘vandalima’ izvana i ideologijama iznutra“

Kultura novca pomela je kulturu vrijednosti

Pola stoljeća kasnije, čini se da je pitanje održanja osobitosti jedne ljudske zajednice, naroda i njegovog specifičnog duha i kulture postala – gotovo na granici života i smrti – goruća dilema čitavog današnjeg civilizacijskog doba. Zašto je to tako i što se u međuvremenu dogodilo? Ako bismo dijagnozu saželi u jednoj rečenici, onda bismo mogli reći da je današnji duh modernosti agresivno usmjeren prema dosadašnjoj kulturi te da čitavo vrijeme sam sebe hrani idejom da, u ime te modernosti, poništi što više živih simbola onoga što jesu bile bitne vrijednosti malih i velikih naroda hiljadama godina. Jednostavno, modernog čovjeka više nije briga za skrupule i principe i ono što je nekada ljudima bilo važno. Čovjek je stvorio *nove igračke* i uz njih pridružene nove stilove života i ono „od nekada“ postalo je staromodno i zastarjelo. Nastupila je „invazija na sjećanje“ pa onda nije čudo da je njemački filozof **Fridrih Niče** još krajem 19. vijeka ustvrdio da će u budućnosti opstati ponajprije oni narodi koji će se najduže sjećati svoje prošlosti. U nekoj vrsti procesa dugog trajanja sada vidimo da je naše sjećanje postalo sve kraće i danas se više ne sjećamo, naročito mlađe generacije, ni onoga što se dogodilo prije 30 godina, niti što bi od toga, tada ili ranije, predstavljalo ikakvu vrijednost. Nalog moderne kulture glasi: živi se danas. Kako se dogodilo da je nestalo ono jučer i ono sutra? Riječ je o nečemu čega smo svjedoci već prilično dugo: glad za materijalnim atrakcijama i *kultura*

podrazumijeva i zarobljene kao apolitičko robje u bjelosvjetskim korporativnim sistemima. Sociolog **Edgar Moren** kratko će ustvrditi: izgubili smo bitku s profitom. Što se pak kulture tiče, Evropa, shvaćena i do sada prepoznata kao „naša zajednička kuća“ nije moguća bez svoje prošlosti; grčke filozofije, kršćanskih vrednota, prosvjetiteljstva i kulture dijaloga, ali u eri kada „novac okreće svijet“, ta kultura i ta evropska kuća nestali su i izgubili su se daleko na horizontu.

Nalog moderne kulture glasi: živi se danas. Glad za materijalnim atrakcijama i kultura novca u dugom historijskom procesu pomeli su kulturu vrijednosti

Sport, seks i skandali

Zagrebački profesor politologije **Tihomir Cipek** (kojeg smo već spominjali [na ovim stranicama](#)) kazat će da danas pred nas izranja evropsko društvo tog već spomenutog „liberalnog univerzalnog pojedinca“, uz potplaćenu radničku klasu koja ne sudjeluje u političkom životu i tanak sloj najbogatijih kojima kultura, identitet i vrijednosti ne predstavljaju nešto bogzna kako važno. Danas je teško govoriti o vrijednostima ili o nečemu što bi **Viktor Frankl** nazvao ‘nečujnim vapajem za smislom’, zaključuje Cipek. Ako toga smisla nema (okrenuvši se oko sebe vidimo da ga zaista nema), onda nam, ironično rečeno, ostaje „opijum za narod“ ili, kako se to danas u tabloidima kaže, preostaje nam *tri S*: sport, seks i skandali.

Još krajem 60-ih godina francuski socijalni teoretičar **Gi Debor** u knjizi „Društvo spektakla“ istaknuo je (to je jedna od njegovih blažih tvrdnji) kako se „spektakl ne može shvatiti samo kao vizualna obmana koju stvaraju masovni mediji. To je pogled na svijet koji se materijalizirao.“ Svijet je u međuvremenu u toj „vizualnoj obmani“ otišao puno dalje i danas, umjesto bilo kakvog vapaja za smislom, najčešće zatičemo ono što je njemački filozof **Peter Sloterdijk** zapazio u svojoj knjizi „Kritika ciničkog uma“ koju deceniju kasnije: „Poneki posjeduju taštinu, a drugi ostaju na cjedilu... Još poklanjamo

Hoće li preživjeti Hrvati i Srbi.

Što u takvoj globalističkoj apatiji bez okusa i mirisa mogu mali narodi da bi se održali, odnosno, hoće li preživjeti Hrvati i Srbi? Netko je još davno rekao kako je sudbina malih naroda da žive „u međunarodnoj samoći“. To naravno može biti i prednost u očuvanju vlastite specifičnosti, ali danas, po svemu što vidimo, kulture malih naroda su u opasnosti da u toj samoći budu preplavljene ekonomskim, kulturnim i geostrateškim silama globalnoga svijeta. Kako se od toga obraniti? Državnih planova i kulturnih politika u južnoslavenskim zemljama za revitalizaciju kulturnih osobitosti i tradicijskih vrijednosti ima sijaset, ali ključno pitanje na kojem stoji ili pada svaka kulturna politika jest koliko ima istinskog *htijenja* da bi se sjajne zamisli i dobre namjere sprovele u djelo. Ako bismo pogledali elementarne statističke podatke – o kulturi čitanja i broju štampanih knjiga, o statusu kulture u školskom kurikulumu i položaju umjetnosti u našim krajevima generalno, vidjeli bismo da su rezultati u njegovanju kulture u najmanju ruku slabašni. Nije baš sve izgubljeno, ali, objektivno rečeno, u očuvanju kulturne baštine i kulturnih vrijednosti uopće krećemo se jedan korak naprijed i bar tri koraka nazad. Nešto kao *kreativne industrije*, reciklaža starih simbola u novom dizajnu, tzv. Ultra-događaji i festivali kulture uz puno buke i bijesa, ukratko kozmetika bilo kojeg tipa, ne može ukazati kulturi na „povratak kući“ na uistinu temeljni način. Drugim riječima, taj *tihi vapaj za smislom* trebao bi postati nasušna potreba.

Kulture malih naroda su u opasnosti da u svojoj samoći budu preplavljene ekonomskim, kulturnim i geostrateškim silama globalnoga svijeta

Književni i kulturni teoretičar, pokojni **Igor Mandić**, što se tiče perspektiva bilo kakve civilizacijske promjene, ne samo među Hrvatima i Srbima nego i puno šire, nije imao dlake na jeziku: „Mi smo takvi jer nam je svejedno. Događa se vječno kolanje uvijek istih elita, samoizabranih i samonaturenih. Ne događa se to samo kod nas, to je evropska i svjetska pojava, a mi kao građani pristajemo na to jer jednostavno nismo u stanju iskočiti iz te kolotečine. Nema u nama strasti i otpora, pozitivnog naboja i adrenalina, koji bi to

~~više nijedna država ne može dopustiti. I ostaje nam rezignacija, svakodnevno trajanje i~~
pomirenost sa sudbinom: živimo grozno kao sav normalan svijet." Iz ovog turobnog stava možemo zaključiti ipak nešto očigledno: temeljita promjena kulturnog koda, načina života kojim danas živimo i povratak čovjeka samome sebi i elementarnim vrijednostima, nije moguća tek papirnatim reformama. I kada su u pitanju južnoslavenske zemlje, Hrvati, Srbi i svi ostali, nisu moguće fraze i formule mlakih obećanja; „trebalo bi“ i „morali bi“, koja će tek malo zagrebat i po površini, ali ne i u suštinu i specifičnost života pojedinca i zajednice u kojoj se živi. Ili kako piše u starozavjetnim knjigama, „nadasmo se miru, al' dobra nema, čekasmo vrijeme ozdravljenja, al' evo užasa!“

Kako izvesti taj temeljni zaokret volje i htijenja, mi danas nismo u stanju jasno dokučiti. Ono što je, međutim, krucijalno važno jest da bar spoznamo da živimo (izvan svake teorije zavjere) u vremenu globalističke prijetnje, koja logikom novca, tehnologije i geostrateških interesa želi sve narode i kulture rastaviti na sitne šarafiće u službi planetarne moći i profita. Takav proces je već na djelu i ono što vidimo jest da on ne trpi prigovore, otpore i autonomne prostore slobode. Stoga zaključno, važno je da znamo, naročito kada su u pitanju oni najugroženiji, u ovom slučaju mali narodi, oni na Balkanu, da sve što ćemo u budućnosti javno i profesionalno činiti, to ćemo morati činiti, kao što kaže Kundera, da se kulturom odupremo „vandalima“ izvana i ideologijama iznutra. Odluka je naša i ona je jednostavna ali drastična: ili ćemo raditi za spas dostojanstva našega života i zajednice u kojoj živimo ili ćemo u suprotnom raditi za sveopću i neumitnu propast.

Ovaj tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije, iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Pročitajte više ...